

NEW HORIZON
Civil Society Organization

CENTAR ZA SOCIJALNI RAD
za opštine Bar i Ulcinj
Područna jedinica Ulcinj

ŠTA NAKON RAZVOĐA

PRIRUČNIK ZA SAMOHRANE RODITELJE

ŠTA NAKON RAZVODA

Priručnik za samohrane roditelje

Izdavač:

NVO "Novi Horizont"

ul. Kodre bb, 85360 Ulcinj

E-mail: horizon@t-com.me

www.ngo-horizonti.org

 newhorizonngo

Urednici izdanja:

Nazif Veliq

Suela Avdiq

Priredili:

Renata Bleništa

Mehmet Duraku

Lirije Buzuku

Dizajn i grafička obrada:

Omer Muslica

Štampa:

TRIO PRO Ulcinj

Ulcinj, 2017

Ovaj publikacija je pripremljena u partnerstvu sa Centrom za socijalni rad za opštine Bar i Ulcinj - Područna jedinica Ulcinj.

Izradu i štampanje ovog priručnika, finansijski je omogućila Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, u okviru oblasti Socijalna zaštita i humanitarne djelatnosti (2016).

KRATAK UVOD

Razvod braka i sve ono što mu prethodi i nakon njega slijedi, izrazito je stresan događaj kroz koji prolaze i roditelji i djeca. S obzirom na to da su odnosi među roditeljima često do te mjere narušeni i da su sukobi među njima česti, nerjetko praćeni psihičkim i fizičkim zlostavljanjem jednog od partnera, što za posljedicu ima narušavanje njihove psihičke stabilnosti i stvaranje nezdrave porodične atmosfere, djeca svakako trpe.

Naša porodica je moderno-patrijahalnog tipa, bez obzira na to da li je riječ o porodicama jedne, druge ili treće konfesije odnosno nacije. Kao takva snažan je oslonac za razvoj demokratskog društva sa svim različitostima, a i potrebama istih.

Kao svako društvo u tranziciji koje je na izmaku, i integracionim procesima koji nas prate novonastalim standardom, tako se i naša lokalna zajednica suočava sa mnoštvom problema naročito pri prilagođavanju trenda modernog. Ovo se prvenstveno odnosi na porodicu, čiji je snažan oslonac i potpora neophodna u svim segmentima društvenog života.

Prema podacima Monstat-a sa posljednjeg popisa, u Crnoj Gori ima 24.424 porodica u kojima djecu podiže samo majka i 5.105 porodica u kojima djecu podiže samo otac, što ukupno čini oko 30 hiljada porodica sa samohranim roditeljima.

Broj djece koja žive samo sa jednim roditeljem, možda je i duplo veći. Ovo je prilično velika brojka za malu državu, ali ona i ne čudi, s obzirom da je razvoda sve više.

Položaj i prava djece u razvodima najpotpunije je definisan i uređen Konvencijom UN o pravima djeteta (Usvojena 20. novembra 1989. godine od strane Generalne skupštine UN-a), kao temeljnim i univerzalnim međunarodnim dokumentom u oblasti zaštite prava djeteta.

ŠTA ZNAČI BITI SAMOHRANI RODITELJ?

Dvoroditeljska porodica s dva biološka roditelja predstavlja najpovoljnije okruženje za djetetov kognitivni, emocionalni i društveni razvoj. Opšte stanje globalnog društva uslovljava promjene u porodičnoj strukturi, a jedan od sve učestalijih modaliteta porodice jesu porodice sa jednim roditeljem.

Jednoroditeljska porodica - je porodica koju čine dijete/djeca i jedan roditelj.

Samohrani roditelj - je lice koje je razvedeno ili je drugi roditelj umro ili je nepoznat, a održava dijete, odnosno vrši produženo roditeljsko pravo, u skladu sa zakonom, do zasnivanja bračne ili vanbračne zajednice¹.

Porodični zakon CG² u članu 78 temeljno definiše kada jedan roditelj sam vrši roditeljsko pravo, dok član 79 obuhvata sporazum o vršenju roditeljskog prava kao i prava i obaveze roditelja koji ne vrši roditeljsko pravo.

U svijetu problem samohranog roditeljstva se rješava „mrežama“ savjetovališta i škola za roditelje. Npr. u Švedskoj, u Stokholmu u svakoj većoj četvrti se nalazi Porodični centar gdje stručnjaci različitih područja (psiholozi, socijalni radnici) edukuju jednoroditeljske porodice.

U susjednoj Hrvatskoj takođe slijede i razvijaju pozitivnu praksu drugih evropskih zemalja, otvaranjem porodičnih centara. Ovi centri zapošljavaju cijeli tim stručnjaka, i uspostavljaju Škole za uspješnije roditeljstvo koje su namijenjene svim roditeljima kao pomoć u konkretnoj brizi za djecu, prevladavanju ličnih problema. Prema individualnim potrebama u porodičnom centru sprovode se i individualna savjetovanja roditelja. Samohrani roditelji se sami mogu organizovati u vidu udruženja i na taj način stvarati mrežu uzajamne podrške. U takvim organizacijama roditelji dobijaju ono što im je nabitnije emocionalnu i prijateljsku podršku, ali i razmjenu dobara i usluga.

1 Čl.10 Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, “Sl. list CG, broj 27/2013”

2 “Sl. list RCG, broj 1/2007”

Brige i strahovi u odnosu na djecu:

- *brige o finansijskoj sigurnosti djece sada i u budućnosti*
- *strah da im dijete ne „upadne“ u loše društvo, tj.strah od rizika droge, uličnog nasilja, ali i izbora lošeg partnera*
- *brige o tome kakva će djeca ispasti, kakva će biti u životu*
- *brige vezane uz sadašnje ili daljnje školovanje djeteta, uz podmirivanje troškova školovanja*
- *strah od negativnih emocionalnih ili ponašajnih posljedica po dijete zbog nedostatka drugog roditelja u vaspitanju*
- *približno svaki deseti samohrani roditelj navodi da se boji da će umrijeti ili se razboljeti prije nego što djeca budu sposobna brinuti se o sebi*

Teškoće samohranog roditeljstva:

- *finansijske teškoće*
- *umor i prezaposlenost*
- *to što moraju sami preuzeti odgovornost za vaspitanje djece*
- *stalna zabrinutost o tome hoće li dobro vaspitati djecu i kakva će biti budućnost njihove djece*
- *odsustvo kontakta ili loš kontakt djeteta sa drugim roditeljem*
- *nezaposlenost ili nestabilnost zaposlenja*
- *samoća i usamljenost*
- *neusklađenost radnog vremena i mogućnosti čuvanja djece*
- *nemogućnost da djeci priušte ono što djeca žele ili trebaju*
- *objasniti gdje je drugi roditelj*
- *nerazumijevanje okoline*
- *problemi u realizaciji prava na alimentaciju*
- *neriješeno stambeno pitanje, ...*

KAKO SAMOHRANI RODITELJI MOGU SEBI OLAKŠATI SVAKODNEVNI ŽIVOT?

Pokušajte se dogovoriti sa ostalim roditeljima iz susjedstva oko prevoza i čuvanja djece.

Ukoliko je moguće, pokušajte se dogovoriti sa poslodavcem oko ostanka kod kuće kada su djeca bolesna, a da to vrijeme odradite (subotom, npr.).

Organizujte dan: od doručka do odlaska u krevet. Redovni obroci i odlazak na spavanje u određeno vrijeme će vam pomoći ne samo da budete zdraviji i vi i vaša djeca, nego i da se bolje organizujete u odnosu na sve svoje obaveze. Planirajte unaprijed što ćete učiniti ako djeca dođu ranije iz škole ili se razbole (a Vi morate raditi).

Kako se nositi s problemima?

Razgovarajte sa nekim. Ne oklijevajte da potražite pomoć psihologa ako vam je teško. Biti snažan znači tražiti i prihvatiti pomoć kada je trebate.

Pronađite grupu za podršku. Važno je prodiskutovati svoju situaciju sa nekim ko je prošao slično iskustvo. Uspostavite kontakt sa ostalim samohranim roditeljima iz okoline, djetetove škole, itd.

Utvrđite unaprijed sastav nagrada i kazni s djecom (uvjerite se da svi članovi porodice znaju pravila i prihvaćaju ih).

Izbjegavajte fizičko kažnjavanje djece. Umjesto toga, primjenite logične posljedice (npr. dijete uviđa da, ako je slomilo igračku, nema igračke; ili ako je nešto prolilo, mora to počistiti; ili ako nije obuklo kaput, biće mu hladno); davanje ili ukidanje privilegija (npr. nagrada može biti gledanje omiljene TV emisije, internet, slatkiši, a ukidanje tih privilegija kazna). Tako ćete biti dosljedniji i efikasniji u vaspitanju djece.

Predvidite unaprijed vašu reakciju na, za vas uznemirujuće situacije. Planirajte unaprijed što ćete reći i učiniti ako npr. odsutni roditelj nenajavljenim dolaskom prekine vaše planove ili nedolaskom razočara djecu. Pokušajte pronaći odgovor koji neće uključiti djecu u scene i **NE TJERAJTE DJECU DA ZAUZIMAJU STRANE.**

Ako vas prijatelji i rodbina konstantno kritikuju, razmislite što biste mogli reći ili učiniti kako biste prekinuli tu diskusiju. Ne dozvolite da vas "uvuku" u takve diskusije, u kojima im se morate opravdavati, posebno ne pred djecom. Ako niste sigurni da dobro postupate, radije razgovarajte sa stručnjakom.

Kontrolišite vlastite emocionalne reakcije prema svojoj djeci. Poštujte ličnost svoje djece. Djeca nisu ničije, pa ni vaše vlasništvo. Budite svjesni toga da vas neke njihove osobine mogu podsjećati na bivšeg partnera, što vas može učiniti kritičnijima prema djetetu, nego što biste trebali biti. Ovo čak može dovesti i do emocionalnog odbacivanja djeteta (npr: "Tvrdoglav si kao otac. A znaš da to mrzim!")

Pronađite novi hobi ili obnovite stari. Pomoći će vam ako pronađete barem jednu stvar koju možete učiniti za sebe, a zbog koje ćete se dobro osjećati. To može biti trčanje, čitanje, slikanje, plivanje, itd.

Povremeno izađite u društvo. Organizujte čuvanje djece sa drugim samohranim roditeljima kako biste povremeno posjetili prijatelje, izašli i sl. Trebate imati vremena i za sebe kako biste se družili sa ljudima vaše dobi. Zadovoljan roditelj je i bolji roditelj. Stvarajte ozbiljne, zrele odnose.

Dobre strane samohranog roditeljstva

- izostanak negativnih bračnih iskustava
- zadovoljstvo što mogu slobodno i samostalno donositi odluke koje se tiču njihovog života i života djece
- zadovoljstvo što se djeca razvijaju kao srećne i dobre osobe
- bliskost i povjerenje između roditelja i djece
- podrška bliskih osoba iz njihove okoline

PET SAVJETA ZA SAMOHRANE RODITELJE

Zapamtite, vi ste roditelj

Bez obzira na situaciju i činjenice vi ste još uvijek porodica, bez obzira što u vašoj zajednici nema dvoje roditelja. Mnoge porodice sa samohranim roditeljem emocionalno su zdrave i savršeno funkcionišu. To je stvar odabira, a ne sreće. Ta porodica je odlučila da bude zdrava, srećna, ispunjena srećom te pozitivnim vibracijama i osjećajima.

Savjet: Prisjetite se nekih ideala po kojima želite da vaša porodica bude poznata, zapišite ih. Takođe ih možete zalijepiti na vrata frižidera ili unutrašnju stranu ulaznih vrata. Neka vas to podsjeća na vaš cilj kad vam bude teško.

Razgovarajte sa svojim djetetom o njegovim osjećanjima

Kao što i sami znate, i vaše dijete takođe proživljava osjećaj gubitka. Bez obzira na godine vaše dijete može proživljavati osjećaj tuge, ljutnje ili jednostavno se osjećati drugačije od svojih vršnjaka. Dopustite svom djetetu da govori o svojim osjećanjima. To će znatno učvrstiti vaš odnos.

Savjet: Potražite trenutke kada vas dijete zaista sluša. Iskoristite te trenutke da budu što upečatljiviji za vaše dijete, drugim riječima, iskoristite ih u obostranu korist. Takvi trenuci su prava rijetkost u životu s adolescentom.

Budite spremni

Budite upleteni u njihov život koliko najviše možete. Pokažite im da ste odani svom članu porodice uprkos stresu i gubitku.

Savjet: Učestvujte u djetetovim školskim aktivnostima. Pronađite sve one stvari koje možete ili morate obavljati zajednički te učestvujte aktivno u njima. Ručajte, doručkujte i večerajte zajedno. Zajedno idite u jutarnje ili večernje šetnje.

Učite odgovornosti

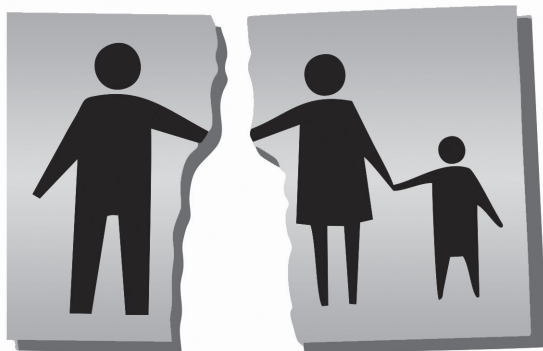
Adolescenti obično mole roditelje da im daju njihovu nezavisnost. Najbolji način da ih naučite odgovornosti jeste da im dajete sitne poslove koje će obavljati po kući. Ne gledajte na te sitne poslove kao na nešto čime ih zamarate već kao priliku da vaše dijete u toj dobi pokaže svoju odgovornost odnosno da se dokaže u svojoj novo stečenoj slobodi.

Savjet: Počnite sa manje odgovornim poslovima i polako im dajte sve odgovornije poslove.

Živite svojim načinom i u granicama mogućnosti

Roditelji često znaju zapasti u velike dugove kako bi se „brinuli“ o svome djetetu. Kupuju svom djetetu „original odjeću“, auto, te ostale „potrepštine“ za koje dijete misli da su mu potrebne. Adolescent neće naučiti pravu vrijednost novca, a roditelje će dugovi dovesti do finansijskog stresa.

Savjet: Naučite svoje dijete da pravilno i „zdravo“ troši novac. Ukoliko su u godinama gdje se mogu zaposliti, dozvolite im da se zaposle i neka svojim primanjima pokriju troškove za njima prijeko potrebne stvari. Neka jednom ili dva puta nauče na svojim greškama.

PORODIČNO-PRAVNI ASPEKTI RAZVODA BRAKA

Materija bračnih sporova kod nas je regulisana *Porodičnim Zakonom, kao i Zakonom o parničnom postupku*³. Tipičan primjer bračnog spora je spor koji nastaje u vezi sa razvodom braka. Inicijalni akt kojim se pokreće brakorazvodna parnica može biti tužba za razvod braka ili predlog za sporazumni razvod braka.

U slučaju da se parnica za razvod braka pokreće tužbom supružnici mogu tražiti razvod braka ako su bračni odnosi ozbiljno i trajno poremećeni ili kad se iz drugih razloga ne može ostvariti svrha braka.

U drugom slučaju kada se postupak pokreće predlogom za sporazumni razvod braka, potrebno je da supružnici ovakav sporazumni predlog sačine u pisanoj formi o vršenju roditeljskog prava i diobi zajedničke imovine. U toku cijelog postupka za razvod braka sud je dužan da sarađuje sa organima starateljstva i drugim stručnim službama koje se bave pitanjima braka i porodice, posebno kad bračni drugovi imaju zajedničku maloljetnu djecu⁴.

Posljedice razvoda na:

- *lične odnose supružnika*

Zakon ne predviđa nikakve posljedice razvoda braka na lične odnose supružnika.

- *podjelu imovine*

Razvod braka ima za posljedicu diobu zajedničke imovine. Bračni drugovi, u smislu Porodičnog zakona, mogu imati posebnu i zajedničku imovinu. Posebnu imovinu sačinjava imovina koju je bračni drug stekao prije sklapanja braka, kao i imovina koju je stekao u toku braka nasleđem, poklonom ili drugim oblicima besteretnog sticanja. Svaki bračni drug samostalno upravlja i raspolaže posebnom imovinom, ukoliko se bračni drugovi nijesu drukčije dogovorili.

3 Zakon o parničnom postupku Sl. list RCG, br. 22/2004 i 76/2006

4 Čl. 336 Porodičnog Zakona CG

Bračni drugovi mogu zajedničku imovinu sporazumno podijeliti tako da odrede djelove u čitavoj imovini ili jednom dijelu imovine ili na pojedinoj stvari, kao i da svakom bračnom drugu pripadnu pojedine stvari ili prava iz te imovine ili da jedan bračni drug isplati drugom novčanu vrijednost njegovog dijela. Sporazum mora biti sačinjen u pisanoj formi⁵. Ako supružnici ne mogu da se sporazumeju o diobi zajedničke imovine, imovina bračnih drugova dijeli se na jednake djelove. Na zahtjev bračnog druga koji dokaže da je njegov doprinos u sticanju zajedničke imovine očigledno i značajno veći od doprinosa drugog bračnog druga, sud će zajedničku imovinu podijeliti prema doprinosu svakog od njih.

- *na vršenje roditeljskog prava, kada je postupak po tužbi ili sporazumno*

Kada je u pitanju postupak koji se vodi po tužbi za razvod braka, u izreci presude kojom se brak razvodi, sud mora odlučiti o vršenju roditeljskog prava. Ako je brakorazvodna parnica pokrenuta predlogom za sporazumni razvod braka, sastavni dio tog sporazuma mora biti i sporazum o vršenju roditeljskog prava. Roditelji se mogu sporazumjeti da roditeljsko pravo vrše zajednički ili samostalno, a sud će ovakav sporazum prihvatiti ukoliko nađe da je on u najboljem interesu djeteta.

- *presuda o razvodu*

Presuda kojom je brak razveden po predlogu bračnih drugova za sporazumni razvod braka, u dijelu o razvodu braka, može se pobijati samo zbog hitne povrede odredaba parničnog postupka ili zbog toga što je prijedlog dat u zabludi ili pod uticajem prinude ili prevare⁶.

Ako je pravosnažnom presudom brak razveden ili poništen ne može se upotrebom vanrednog pravnog sredstva izmijeniti odluka o prestanku braka, bez obzira da li je koja od stranaka sklopila novi brak.

5 čl. 293 PZ

6 čl. 343, 344 PZ

ALIMENTACIJA, KAKO JE OSTVARITI?

Izdržavanje (alimentacija) kao pojam označava obavezu jednog lica da obezbijedi sredstva za zadovoljenje osnovnih životnih, obrazovnih i drugih potreba drugom licu kome je to potrebno. Zakonska regulativa o ovoj temi je i više nego jasna, međutim, kada se radi o sprovođenju zakona u djelo, uslijed brojnih situacija, zakon malo pomjera granice i priklanja se okvirima konkretnih, zasebnih situacija.

Postupak u parnicama za izdržavanje je poseban parnični postupak, koji je primarno normiran Porodičnim zakonom, a supsidijarno odredbama Zakona o parničnom postupku, odnosno odredbama koje regulišu opštu parničnu proceduru. Neretki su slučajevi da se razvedene strane rastaju u neprijateljskim odnosima, te je o visini iznosa alimentacije nemoguće razgovarati bez prisustva viših organa (suda, advokata).

Zakon⁷ propisuje visinu alimentacije u iznosu koji, po pravilu, ne može biti manji od 15% niti veći od 50% redovnih mjesečnih novčanih primanja dužnika izdržavanja. Ako je povjerilac izdržavanja dijete, visina izdržavanja treba da omogući najmanje takav nivo životnog standarda za dijete kakav uživa roditelj dužnika izdržavanja.

Postupci za izdržavanje se pokreću tužbom, a tu tužbu mogu podnijeti maloljetno dijete, odnosno roditelj kao njegov zakonski zastupnik. Takođe, organ starateljstva može u ime maloljetnog djeteta, da pokrene i vodi spor o izdržavanju, odnosno za povećanje izdržavanja, ako roditelj kod koga se dijete nalazi na čuvanju i vaspitavanju iz neopravdanih razloga ne vrši to pravo. Ako roditelj ne traži izvršenje odluke kojom je dosuđeno izdržavanje, organ starateljstva će, u ime maloljetnog djeteta, podnijeti javnom izvršitelju predlog za izvršenje odluke, po odredbama Zakona o izvršnom postupku. Sud je obavezan da svaku odluku o izdržavanju dostavi nadležnom organu starateljstva. Pošto se izdržavanje određuje u skladu sa potrebama lica koje traži izdržavanje i srazmjerno mogućnostima lica koje je dužnik izdržavanja, događa se da, zbog nastupanja ili prestanka činjenica relevantnih za postojanje izdržavanja, ranije određena obaveza postane nedovoljna ili nepotrebna. Promjena obaveze izdržavanja, dosuđene ranijom

7 Čl. 281 PZ CG

presudom je dozvoljeno kako bi izdržavanje ostvarilo svrhu određenu zakonom. U parnicama za izdržavanje pasivno su legitimisani roditelji i druga lica koja su po zakonu dužna da izdržavaju djecu, ukoliko dijete ne ostvaruje izdržavanje od roditelja.

Za sporove oko izdržavanja uvijek su stvarno nadležni, kao sudovi prvog stepena, osnovni sudovi. Kada je u pitanju mjesna nadležnost, tužiocu je dato pravo izbora nadležnog suda, što značajno olakšava njegov procesni položaj. Tako se tužilac, pored sudu opšte mjesne nadležnosti, odnosno sudu na čijem području tuženi ima prebivalište ili boravište, može obratiti i sudu na čijem području on ima prebivalište, odnosno boravište.

Postupak za prinudno izvršenje

Donošenjem pravosnažne odluke o izdržavanju ne znači da je dosuđeno izdržavanje i ostvareno. Vrlo često dužnik izbjegava da dobrovoljno izvršava svoju obavezu, pa se realizacija iste sprovodi prinudno shodno odredbama *Zakona o izvršenju i obezbjeđenju*⁸. Shodno ovom zakonu javnom izvršitelju je povjerena nadležnost za odlučivanje u postupku izvršenja i sprovođenje izvršenja. Takvim uređenjem napušta se dosadašnji model sudskog izvršenja i doprinosi se efikasnijem, bržem i kraćem postupku izvršenja, rasterećenju sudova, što u krajnjem znači poštovanje prava na suđenje u razumnom roku koje je jedno od osnovnih prava zajemčenih Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Prema Porodičnom zakonu, osim lica koja su legitimisana, prema odredbama Zakona o izvršenju i obezbjeđenju, da pokrenu ovaj postupak, postupak izvršenja može da pokrene i organ starateljstva u ime maloljetnog djeteta, ako roditelj ne traži izvršenje odluke kojom je dosuđeno izdržavanje. Izvršenje se određuje na osnovu izvršne isprave, odnosno pravosnažane i izvršne odluke suda.

Na zahtjev stranke, sud stavlja službenu potvrdu da su nastupili uslovi za izvršnost odluke koju je donio. Jedna od karakteristika rokova u izvršnom postupku je ta da su oni, zbog hitnosti postupka, kratki kako za sud, tako i za same učesnike u postupku.

Troškove u vezi sa određivanjem i sprovođenjem izvršenja po pravilu snosi izvršni dužnik. Predmeti izvršenja su stvari i prava na kojima se

⁸ Porodični zakon CG, čl. 343, 344

po zakonu može sprovesti izvršenje radi ostvarivanja potraživanja (pokretne stvari, nepokretnosti, zarada, sredstva na računu dužnika). Sudska odluka je izvršna ako je postala pravosnažna i ako je protekao rok za dobrovoljno ispunjenje obaveze izvršnog dužnika⁹.

Krivično djelo nedavanje izdržavanja

Krivično djelo nedavanje izdržavanja predstavlja jedno od krivičnih djela protiv braka i porodice, predviđeno *Krivičnim zakonikom Crne Gore*.

Nedavanje izdržavanja kao krivično djelo ima osnovni i teži oblik. Radnja izvršenja osnovnog oblika jeste nedavanje izdržavanja, odnosno propuštanje da se licu prema kome postoji obaveza izdržavanja utvrđena izvršnom sudskom odlukom ili izvršnim poravnanjem pred sudom ili drugim nadležnim organom, u iznosu i na način kako je to odlukom odnosno poravnanjem utvrđeno. Radnja izvršenja je ostvarena i u slučaju da se izdržavanje ne plaća u punom iznosu koji je određen sudskom odlukom. Kvalifikovani oblik krivičnog djela postoji kada su nastupile teške posljedice po izdržavano lice. Zakon ne navodi koje su to teške posljedice, već je ostavljeno sudu da procijeni. U načelu, teškim posljedicama bi se smatrale, primjera radi, nemogućnost školovanja, pogoršanje zdravlja i sl. *Za prvi, lakši oblik krivičnog djela zaprijećena je novčana kazna ili zatvor do jedne godine, dok je za drugi, teži oblik propisana isključivo zatvorska kazna od tri mjeseca do tri godine.*

Zakon dozvoljava mogućnost sudu da uz uslovnu osudu naloži obavezu učinioocu da izmiri dospjele obaveze. Nepostupanje po ovim obavezama može biti osnov za opozivanje uslovne osude. Za postojanje krivičnog djela potrebno je da je obaveza izdržavanja konkretizovana sudskom odlukom ili izvršnim poravnanjem pred sudom. Druga pretpostavka za postojanje krivičnog djela je umišljaj počinioca. Ako učinilac iz opravdanih razloga nije davao izdržavanje zakon izričito predviđa da krivično djelo neće postojati¹⁰. Zakon ne navodi koji su to opravdani razlozi, pa se to ostavlja sudu na ocjenu. Osnovni cilj samog krivičnog postupka zbog krivičnog djela nedavanje izdržavanja jeste uticaj na lice da isplati zaostale obaveze izdržavanja i da ih ubuduće redovno ispunjava, jer je to u najboljem interesu oštećenog, a sudskom odlukom ima prava na istu.

9 Čl.20, Zakona o izvršenju i obezbjeđenju

10 Čl. 221, Krivičnog zakonika CG

Osnovni cilj samog krivičnog postupka zbog krivičnog djela nedavanje izdržavanja jeste uticaj na lice da isplati zaostale obaveze izdržavanja i da ih ubuduće redovno ispunjava, jer je to u najboljem interesu oštećenog, a sudskom odlukom ima prava na istu.

ODRŽAVANJE LIČNIH ODNOSA DJETETA SA RODITELJEM SA KOJIM NE ŽIVI U PORODIČNOJ ZAJEDNICI

U slučaju kada roditelji žive odvojeno, oni će sporazumno odrediti gdje će živjeti dijete. Ako se roditelji o ovome nisu sporazumjeli ili ako njihov sporazum ne odgovara najboljim interesima djece, sud će, pošto pribavi mišljenje i predlog organa starateljstva (Centar za socijalni rad) i ispita sve okolnosti, odlučiti da se djeca ostave na čuvanje i vaspitanje kod jednog roditelja, ili da neka od njih ostanu kod majke, a neka kod oca, ili da budu povjerena nekom trećem licu ili organizaciji.

Šta ako vaš partner ograničava ili sprječava vaše kontakte sa djetetom?

Ukoliko se to dogodi nakon što je presuda o razvodu braka postala pravosnažna, potrebno je pismeno obavijestiti CSR, koji može pozvati drugog roditelja i pokušati uticati na njega da poštuje odluku suda. Zabrana ili nedozvoljavanje kontaktiranja sa djecom može se smatrati grubim kršenjem roditeljskog prava, koji za posljedice može imati pokretanje postupka pred nadležnim sudom za djelimično ili potpuno lišavanje roditeljskog prava.

Kako CSR može pomoći ako vaš partner sprječava vaše kontakte sa djetetom i u kom roku je to dužan učiniti? Šta vi trebate učiniti da bi Centar to uradio?

CSR može izreći neku mjeru porodične-pravne zaštite, a u težim slučajevima obavjestiti državno tužilaštvo. Potreban je pismeni zahtjev u kojem treba navesti kako i od kada bivši partner spriječava kontakte. Postupak za rješavanje je hitan. Takođe, roditelj sam može od suda tražiti izmjenu odluke.

Ima li CSR podatke o tome koji postotak djece nakon razvoda izgubi kontakt s jednim roditeljem? Pomaže li Centar u tim slučajima, kako?

CSR ne vodi evidenciju o tome. Pomaže u slučaju kada dijete gubi kontakt sa drugim roditeljem te ovaj obavijesti CSR iz razloga što roditelj sa kojim dijete živi onemogućava susrete i druženja. Ukoliko interes drugog roditelja za dijete izostane, Centar nema načina da tog roditelja prisile na kontakt.

DA LI OBA RODITELJA TREBA DA ODLUČUJU O NAJBITNIJIM ODLUKAMA ZA DJECU?

Roditelj sa kojim dijete ne živi, ima pravo da održava sa njim lične odnose i da učestvuje u donošenju svih važnijih odluka koje se tiču djeteta (izbor zanimanja, školovanje, medicinske intervencije, promjena prebivališta, odlazak u inostranstvo, itd). Preko organa starateljstva (CSR) takav roditelj može da stavi zabranu na izvođenje djeteta iz zemlje u inostranstvo.

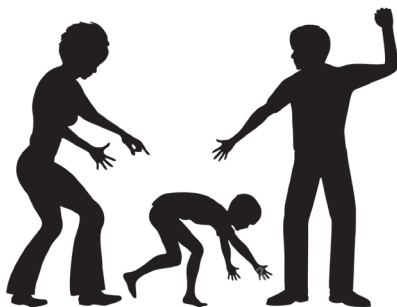
Roditelj sa kojim dijete ne živi, takođe ima pravo da stavlja prigovore u vezi sa pojedinim radnjama i odlukama roditelja sa kojim dijete živi, a i u vezi sa njegovim cjelokupnim ponašanjem.

U svim tim situacijama odlučuje Centar za socijalni rad u ulozi organa starateljstva. Sud može ponovo da uredi način održavanja ličnih odnosa roditelja sa djecom uz prethodno pribavljeno mišljenje organa starateljstva, ako to zahtjevaju promjenjene prilike, bez obzira da li je o tome ranije odlučivao sud ili organ starateljstva.

Da li “nasilniku” treba omogućiti održavanje ličnih odnosa sa djecom?

Šta ako je roditelj kod koga nije dijete nasilan ili ga se iz drugih razloga dijete plaši?

Viđenje sa nasilnim roditeljom se tada organizuje u izuzetnim slučajevima u centrima za socijalni rad uz prisustvo psihologa ili nekog od socijalnih radnika, a na obrazloženi predlog roditelja kod koga se dijete nalazi. Održavanje ličnih odnosa djece sa roditeljima se može ograničiti ili privremeno zabraniti samo radi zaštite zdravlja i drugih važnih interesa djece.

Šta ako vas partner ocrnjuje i nastoji dijete otuđiti od vas?

Moguće je pismeno tražiti intervenciju od CSRa. Ukoliko intervencija Centra ne postigne da takva praksa prestane, kako to spada u emocionalno zlostavljanje djeteta, roditelj se upućuje u Razvojno savjetovalište (tamo gdje su odnosi zaista drastično poremećeni). Takođe je moguće zatražiti izmjenu sudske odluke o tome sa kojim će roditeljem dijete živjeti.

Šta ako vas porodica vašeg partnera ocrnjuje?

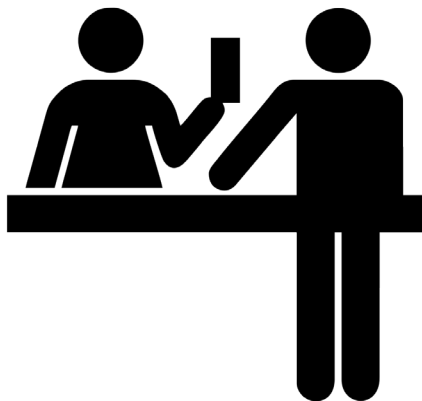
I tada je moguće tražiti pismeno intervenciju CSR-a, s tim da Centar prvo poziva na razgovor roditelje, a tek nakon toga ocjenjuje da li je potrebno kontaktirati druge članove porodice. Ukoliko intervencija CSR-a ne pomogne, procedura je kao i u predhodnom slučaju.

KAKO DO PUTNE ISPRAVE ZA DIJETE, KOME SE OBRATITI?

Izdavanje putnih isprava regulisano je jedinstveno na cijeloj teritoriji Crne Gore Zakonom o putnim ispravama¹¹. Ovim zakonom je propisano da za lice mlađe od 18 godina života ili drugo poslovno nesposobno lice, zahtjev podnosi jedan od roditelja, uz pisanu saglasnost drugog roditelja, odnosno zakonski zastupnik određen u skladu sa zakonom. Lice može putovati u drugu državu ako ima odobrenje jednog roditelja, odnosno drugog zakonskog zastupnika određenog u skladu sa zakonom¹².

Saglasnost drugog roditelja je propisana istim zakonom:

“Kada roditeljsko pravo vrši jedan od roditelja, zahtjev za izdavanje putne isprave za putovanje u drugu državu, za lice mlađe od 18 godina podnosi roditelj kojem je lice povjereno na čuvanje ili vaspitanje, uz pisanu saglasnost drugog roditelja. Ako se drugi roditelj protivi izdavanju putne isprave, odnosno putovanju u drugu državu, Ministarstvo postupa na način utvrđen propisima o vršenju roditeljskog prava.”

11 Zakon je objavljen u “Sl. listu CG”, br. 21/2008, 25/2008 i 39/2013

12 Čl. 26, 27 Zakona o putnim ispravama

NAJBOLJI INTERES DJETETA U PROCESU I NAKON RAZVODA RODITELJA

Dijete je biće u razvoju, njegove sposobnosti, potrebe i interes se mijenjaju, tako da ono što je u njegovom trenutnom interesu nije i ne mora biti i njegov dugoročni interes.

Određenje najboljeg interesa djeteta vrši se na individualnoj osnovi, imajući u vidu kontekst u kojem se odlučuje i okolnosti koje postoje na strani svakog pojedinog djeteta i roditelja. Uz poseban oprez i pažnju, primjenom objektivnih i subjektivnih kriterija moraju se utvrditi ne samo sadašnji, nego i budući interesi djeteta, odnosno posljedice koje će odluka imati za dijete u bližoj i daljoj budućnosti.

U slučaju izostanka saradnje između roditelja, nadležni organi ne mogu biti oslobođeni obaveze preduzimanja svih mogućih aktivnosti radi osiguranja održavanja porodičnih veza, pa treba da preduzmu i praktične mjere radi podsticanja roditelja da učestvuju u porodičnoj terapiji, ili radi postizanja dogovora o pripremnom kontaktu, te da učine odgovarajuće i efikasne napore za ostvarenje prava na kontakt.

U skladu sa konkretnim okolnostima svakog predmeta, na državnom nivou se moraju preduzeti mjere koje bi olakšale izvršenje odluke. Mjera koja bude preduzeta biće odgovarajuća samo ako bude brzo sprovedena, pošto za odnose između djeteta i roditelja sa kojim ono ne živi "protok vremena može imati nepopravljive posljedice."

Ako dobrobit i najbolji interes djeteta to zahtijevaju, kontaktiranje s roditeljem se mora dozvoliti, makar se drugi roditelj, s kojim dijete živi,

tome protivi. Isto tako, ako je to u interesu djeteta, i onda kada se time vrijeđa pravo na poštovanje porodičnog života roditelja, kontakti ne samo da se mogu, već i moraju zabraniti, odnosno spriječiti.

Pri donošenju odluke državni organi treba da, kada je to moguće, utvrde ravnotežu interesa djeteta i njegovog roditelja, a u suprotnom prednost treba da daju interesu djeteta, i to ne samo trenutnom, već i budućem. Ukoliko je to moguće, moraju nastojati da interes djeteta, umjesto zabranom kontakata, zaštite na neki drugi način, čime će se osigurati postizanje svrhe kontakata, a i izbjeći povreda prava roditelja na poštovanje porodičnog života.

Za dijete je najvažnije u oblasti porodičnog prava, da ovaj interes bude osiguran pri ostvarivanju roditeljskog staranja, naročito onda kada roditelji ne žive zajedno. To što oni više ne žive zajedno ne smije onemogućiti dalje zadovoljavanje svih potreba njihovog djeteta i zaštitu i osiguranje njegovih interesa. Zavisno od toga šta utvrdi kao najbolji interes djeteta, nadležni organ će se opredijeliti za jednu od varijanti: za pojedinačno ili zajedničko staranje.

Najbolji interes djeteta zahtijeva hitnu intervenciju.

Nepostupanjem u skladu s načelom hitnosti, kako pri donošenju odluke, tako i pri njenom prinudnom izvršenju, ovaj interes će ostati neosiguran, a u isto vrijeme će biti povrijeđeno pravo roditelja na poštovanje porodičnog života i pravo na pravično suđenje.

Kriterijumi i smjernice kojim nadležni organi treba da se rukovode pri utvrđivanju najboljeg interesa djeteta i pri vođenju postupka, naročito izvršnog, treba da budu odredbe Konvencije o pravima djeteta i Evropske konvencije o ostvarivanju dječijih prava, odredbe porodičnog zakonodavstva i relevantne odluke Evropskog suda za ljudska prava.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Ukoliko je roditelj psihički, emotivno, socijalno, mentalno uravnotežen i ukoliko uspije da adekvatno zadovolji djetetove potrebe i uspješno isprati razvojne faze tokom odrastanja, život sa jednim roditeljem osiguravaće razvoj psihički, fizički, emotivno, intelektualno i socijalno zdravog djeteta.

Koliko će vremenski trajati prihvatanje novonastale situacije poslije razvoda braka, zavisi od uzrasta i pola djeteta kao i ponašanje roditelja prema njima.

Ljubav, pažnja, briga, učestvovanje u svakodnevnim aktivnostima kao i interesovanje roditelja za dešavanja, potrebe i osećanja njihove djece neophodni su.

NEW HORIZON
Civil Society Organization

NVO "Novi Horizont"
ul. Kodre bb, 85360 Ulcinj
E-mail: horizon@t-com.me
www.ngo-horizonti.org
 [newhorizonngo](https://www.facebook.com/newhorizonngo)